

Základy odborného publikování pro studenty semináře kritiky a online publicistiky

(pracovní verze, pouze pro interní potřebu studentů kurzu v a.r. 2011/2012)

Obsah

Základy odborného publikování.....	2
1 Jazyk vědy: termíny a definice.....	2
1.1 Termín	2
1.2 Definice.....	3
1.3 Paradigamata.....	3
2 Cíle a otázky, které si autor v práci klade.....	3
3 Hypotéza.....	4
4 Metody vědecké práce	5
4.1 Práce s daty.....	5
4.2 Výzkumné cíle	5
4.3 Metoda, metodika, metodologie a technika.....	6
4.4 Metody vědeckého zkoumání: základní typy přístupů.....	6
4.5 Metody vědecké práce a jejich klasifikace.....	9
4.6 Metody vědecké práce – popis a vysvětlení.....	10
5 Struktura kritického článku (např. recenze) v jednotlivých odstavcích (dle subtémat).....	17
6 Praktické ukázky anotací.....	18
7 Praktická ukázka úvodu vědecké práce:	22
Použitá literatura:.....	24

Milé studentky, milí studenti,

- tento text si prosím**
 - celý přečtete**
 - vypracujete úkoly v něm obsažené**
 - text včetně splněných úkolů vytiskněte a přineste s sebou na hodinu**
 - připravte si otázky k tématům, která Vám nejsou jasná.**
- Pozor, jde zatím o pracovní verzi připravovaného studijního materiálu pro *Seminář kritiky a online publicistiky*. Proto slouží pouze pro účely Vašeho studia, a nikoli dalšího zveřejnění a šíření. Je to i proto, že v něm mohou být nedostatky, které mohu napravit pouze na základě ověření mé hypotézy, a to je tvrzení:**

Hypotéza: Když studenti semináře nastudují svědomitě tento studijní materiál, zlepší se jejich schopnosti vyjadřovat se v semestrální práci vědecky, formulovat hypotézy, pracovat s metodou a definovat pojmy.

3. Mým cílem je totiž tento text optimalizovat na základě získání zpětné vazby od letošních studentů a ve finální podobě použít jako oficiálních materiálů ke studiu v příštích letech.
4. Metodou, kterou tuto hypotézu hodlám prověřit (revidovat), bude měření a hodnocení Vašich výsledků. A jejich srovnání s loňskými studenty, kteří materiál k dispozici neměli.
5. Jde tedy o normativní přístup (viz s. 6) k vědecké práci, jelikož:
 1. vycházím z podrobné analýzy zkoumaného jevu či systému a
 2. navrhuji teoretické postupy s cílem ukázat, jak by měl být současný stav normativně upraven, aby bylo možné splnit cíle semináře.
6. Cílem textu je představit Vám podrobněji základní principy odborného publikování tak, abyste byli schopni splnit zadání semestrální práce, a to je: kriticky laděný přehledový článek konkrétního tématu z oboru TIM, případně kritická recenze.
7. Nejde o to, znát tyto informace z paměti. Jde o to, abyste popisované jevy lépe pochopili a dokázali tyto znalosti prakticky využít.
8. Je však důležité, abyste uměli definovat pojmy, které se v textu objevují podtržené. A to také v příští hodině prakticky prověříme metodou verifikace Vašich znalostí.

Základy odborného publikování

1 Jazyk vědy: termíny a definice

Cílem vědeckého poznání je zjistit, jaká je skutečnost. Pokud to zjišťujeme, poznáváme vlastnosti této skutečnosti, tedy přesněji vlastnosti objektů a vztahy mezi objekty, které tuto analyzovanou skutečnost představují. Získané poznatky věda objektivizuje, fixuje a sděluje (komunikuje). K tomu jí slouží tzv. vědecký jazyk. V něm jsou formulovány jednotlivé výroky, tvrzení, generalizace a teorie, které vypovídají o vlastnostech zkoumaných předmětů a vztazích mezi nimi.

Jazyk, který v daném jazykovém společenství slouží jako obecný, nejvíce rozšířený nástroj komunikace, se nazývá přirozený jazyk. Pro vědu ovšem již tak vhodný není, neboť z důvodu neurčitosti znaků a výrazů přirozeného jazyka, jakož i relativně volných syntaktických pravidel neumožňuje přesnou a složitou výstavbu myšlenkových konstrukcí, jimiž věda sděluje své poznání. Z těchto důvodů používá věda svůj specifický jazyk, a to jazyk vědy.

Vědecký jazyk je tvořen souhrnem pojmů, které používají vědci dané vědní disciplíny a zároveň souhrnem termínů či symbolů, které těmto pojmům odpovídají.

1.1 Termín

je jazykový výraz, jenž přesně a jednoznačně fixuje a označuje vědecká data, hlavně ta, pro něž v přirozeném jazyce chybějí odpovídající názvy. Podle jiného vymezení je termín pojmenování určitého pojmu v soustavě daného vědního oboru.

Soustava termínů daného vědního oboru se nazývá terminologií tohoto oboru. Terminologie se někdy prolíná se slovní zásobou přirozeného jazyka. Společenské vědy jsou poplatné přirozenému jazyku více než vědy přírodní nebo technické, z čehož plynou některé obtíže: např. ty, že pro mnoho sociálních skutečností používají sociální vědy slova, která již v jazyce existují, ale mají jiný význam, např. „osobnost“, „kultura“, „skupina“. **Z tohoto důvodu je důležité každý pojem definovat s pomocí odborné literatury.**

Při užívání vědeckého jazyka je nutné si uvědomit, že řada používaných názvů nebo pojmů může být nejasná, čili není jednoznačně určen soubor vlastností vytvářejících obsah pojmu. Nejasným pojmem může být např. nepřičetnost.

Pojmy mohou být i vágní (neostré). Jedná se o takový pojem, který neumožňuje přesně rozhodnout, který prvek označované třídy do ní patří a který ne; neostrý pojem neumožňuje přesně určit jeho smysl, např. „vysoký člověk, dlouhá doba“. Proto je v odborném článku potřeba termíny vždy pečlivě a přesně definovat.

1.2 **Definice**

Pro vědeckou práci je důležité používat jazyk, jehož pojmy mají co nejvyšší míru intersubjektivní a minimální pojmovou nejasnost a neostrost. Toho se dosahuje definováním pojmů. Definice je výpověď určující význam termínu.

Definicí se ve vědě nazývá přesné vysvětlení slov a výrazů a to v termínech, jejichž význam je mimo pochybnost a všeobecně známý.

Termín, který definujeme, se nazývá *definiendum*, výpověď, která určuje jeho význam nazýváme *definiens*. Termín je správně definovaný tehdy, když *definiens* nevzbuzuje pochybnosti. Možností, jak precizně definovat pojmy je více, pro potřeby semináře stačí

definice pojmu získaná metodou studia, zhodnocení a kategorizace informací z aktuální odborné literatury; případně citováním uznávaných odborníků v daném oboru.

1.3 **Paradigmata**

Každý vědní obor vytváří po jistém vytrvání určité postupy tzv. **paradigmata** (příklady, vzory, modely), jejichž struktura zajišťuje přiměřený či očekávaný výsledek. Vývoj ve vědě se pak děje postupnou či náhlou změnou starých vzorů a způsobů poznání, potom hovoříme o **změně paradigmatu**.

Paradigma je to, co pojí **členy vědeckého společenství** a naopak vědecké společenství tvoří vědci, kteří mají společné paradigma.

2 **Cíle a otázky, které si autor v práci klade**

Autoři odborných článků si na základě pozorování v oboru svého zájmu kladou **otázky**, na které dosud neznají odpovědi. Stanoví si také **cíle** své práce.

Praktická ukázka:

Otázka: Co nabízí čtenáři regionální online zpravodajství na webech *brno.idnes.cz* a *rovnost.cz*?

Práce se zabývá otázkou, jaká je cílová skupina TV Primy Cool a na základě existujících výzkumů a statistik analyzuje a porovnává, do jaké míry je její marketingová strategie u předpokládané cílové skupiny úspěšná.

Cíl: Cílem práce je prozkoumat „život“ virtuální identity po smrti a revidovat hypotézu, že virtuální identita je neusmrtitelná.

Další příklady: viz ukázky anotací v závěru textu.

3 Hypotéza

Na základě stanovených cílů a otázek stanovují předpoklady (hypotézy), které jsou východiskem vědeckého publikování.

Hypotéza je tedy předběžným, nezávazným vysvětlením otázky, kterou si autor klade.

Hypotézu lze chápat jako pokusné vysvětlení nějakého jevu, pokusnou odpověď na otázky „jak a proč“. Následné ověření či vyvrácení hypotéz může vést k zobecnění – k formulování teorie.

Hypotézy jsou stadia na cestě od výzkumné ideje k dokázané zákonitosti. Zpravidla jsou formulovány jako vztahy „kdyby-potom“.

Příklad: *Předpokládám, že když studenti budou číst 3 odborné, zahraniční články za měsíc, zlepší se jejich schopnost psaní odborných textů o 1-2 stupně.*

- 1 Hypotézy o souvislostech** – tato skupina hypotéz se snaží vysvětlovat kauzální vztahy. Lze např. předpokládat souvislost mezi četností diskusních příspěvků účastníka (kritérium) náhodně se sešlé společnosti a odhadem jeho inteligence (prediktor) druhými. Nyní nezbyvá než hypotézu o takové souvislosti ověřit pomocí příslušného výzkumného projektu.
- 2 Rozdílové hypotézy** – *Ženy řídí auto bezpečněji než muži.* Diferenční analýzy tohoto typu usilují o ustanovení rozdílu dvou sledovaných skutečností v jedné oblasti.
Dobrá hypotéza by: měla být výrokem o vztazích mezi zkoumanými proměnnými a měla by obsahovat jasné implikace pro ověřování těchto vztahů. **Má být formulována v podobě, ve které je testovatelná.**

Kdy hypotéza testovatelná není?

- v momentě, kdy obsahuje pojmy, které jsou vágní, nejasné, hodně obecné, mnohovýznamové. Tedy pokud jsou základní pojmy definované neadekvátně;
- když je tautologická – cirkulární, tzn. pokud je nějaký jev nebo skutečnost vysvětlován tímtež jevem nebo skutečností;
- pokud se odvolává na síly či ideje, které dosud věda nezná. Věda je založena především na pozorovatelných jevech – na empirii, nemůže tudíž testovat vysvětlení anebo předpoklady odvolávající se na skutečnosti, které nemůžeme pozorovat;

4 Metody vědecké práce

První charakteristikou vědecké metody je, že k poznávání přistupujeme **systematicky a organizovaně**. Oba tyto pojmy, tedy systematickост a organizovanost, mají vyjádřit skutečnost, že těžiště vědeckého výzkumu nespočívá v bezprostředním a jednorázovém reagování na podněty tak, jak tomu je u laického poznávání. Neznamená to však, že by ve vědě neexistovala náhoda, nápad či intuice, naopak pro vědce je invence a štěstí jako špetka koření, nevyhnutelná. Tím hlavním ovšem je práce organizovaná podle určitých pravidel, předem plánovaná a promyšlená. Pravidla a principy vědecké práce jsou ve své podstatě zevšeobecněním zkušeností, které se při zkoumání jevů, objektů zkoumání a událostí akumulovaly a osvědčily. Aplikování těchto pravidel chrání vědce před závažnými chybami v přípravě, realizaci a vyhodnocování výsledků zkoumání.

Druhá významná vlastnost vědecké metody je ve své podstatě **empirická**. Slovo empirie pochází ze starořečtiny a znamená zkušenost. Vědecké poznání staví na informacích získaných zkušeností, kontaktem, manipulací s předmětem zkoumání. Tyto informace nazýváme data (z latinského datum tj. údaj, danost).

4.1 Práce s daty

Vědecký důkaz je založen na zacházení s daty a jejich ověřování – nikoliv na logičnosti vysvětlení.

Opírání se o data jako základ též znamená, že vědecké poznání je **objektivní a verifikovatelné** (ověřitelné). Ovšem objektivnost ještě sama o sobě neznamená správnost. Objektivnost totiž znamená jen to, že výsledek našeho zkoumání, nezávisí na tom, co si myslíme či přejeme my jako výzkumníci, ale je daný daty, tzn. objektivně přístupnými a kontrolovatelnými údaji. Pokud určitý postup (sled kroků) vykoná předepsaným způsobem za předepsaných okolností kdokoli, měl by při zkoumání daného jevu dojít k podobným výsledkům. Tím dostává vědecké poznání i další vlastnost a to ověřitelnost a opakovatelnost. **Poznatek, který není možné empiricky znovu ověřit, je nevěrohodný. Věda je tedy otevřena přísné kontrole.**

Neustálé ověřování vědeckých poznatků vytváří předpoklady pro další charakteristiku vědecké metody – **sebekorekci**. Pokud je vědecké tvrzení založeno na empirickém zkoumání a tudíž je ve své povaze objektivní, můžeme jeho platnost znovu a znovu ověřovat za stejných a i změněných podmínek. Jen tak získáme záruku, že pokud se v průběhu bádání vyskytly nějaké chyby, omyly, budou s velkou pravděpodobností časně identifikovány a opraveny.

Dá se říct, že vědecké teorie jako by uspořádávají svět kolem nás a dávají smysluplnost spleti jevů a událostí, které nás každodenně obklopují. Tedy přesněji ne svět, ale naše poznání světa. Vědecká teorie organizuje a uspořádává empirické poznání (Ferjenčík 2010). To je základní funkce teorie. Vědecké teorie nejen zpětně vysvětlují svět nebo některý z jeho aspektů, rovněž usměřují další zaměření a charakter následujících vědeckých bádání. Klíčové místo při vědeckém zkoumání má volba metodologie, protože ovlivňuje výběr výzkumných metod a výsledný vědecký obraz zkoumaného cíle.

4.2 Výzkumné cíle

jsou ideální konečné stavy, které mají být zkoumáním dosaženy. Z hlediska existenční formy členíme výzkumné cíle na dva základní druhy, a to **cíle funkční** a **cíle objektové**.

Funkční cíle jsou takové, které se vztahují k plánované výzkumné činnosti. Jsou to cíle, které strategicky zaměřují výzkumnou činnost určitým směrem. Vypovídají totiž o tom, „co se má ve výzkumu dělat.“ Výzkumný cíl může mít i formu objektového cíle.

Objektový cíl je takový, který výzkumnou aktivitu definuje ve formě měřitelného výstupu (výsledku). Objektově definovaný cíl orientuje výzkum ke konkrétnímu měřitelnému výstupu.

Pokud již máme definován předmět zkoumání a stanoveny výzkumné cíle, rozvažujeme

o volbě vhodné výzkumné metodologie. Volba metodologie rozhodne o tom, zda obsah vědecké výpovědi o zkoumané problematice bude mít nenormativní (tedy pozitivistický) obsah, či zda daná výpověď bude normativní povahy. Volba metodologie podstatně ovlivní volbu výzkumných metod.

V počátku své práce autoři stanovují postupy a pravidla, podle kterých se pokoušejí:

- odpovědět na předem stanovené otázky
- naplnit cíle práce
- potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy

4.3 Metoda, metodika, metodologie a technika

Slovo „**metoda**“ pochází z řečtiny – „meta hodos“ – a v původním významu znamená „cesta někam“. Metoda (viz *Akademický slovník cizích slov*) je způsob, jak dosáhnout nějakého teoretického i praktického cíle (např. výrobní metoda, metoda experimentování, inovační metoda apod.) Je to způsob, postup, jak pomoci určitých principů dosáhnout pravdivého poznání.

Metodika (viz tamtéž) je pracovní postup nebo nauka o metodě vědecké práce

Metodologie (viz tamtéž) je nauka o vědeckých metodách, výklad metod určitého vědního oboru.

Od metody se odlišuje pojem **technika**. Tou se rozumí konkrétní nástroj vycházející z principů a zásad metody, umožňující získání konkrétních údajů o zkoumaných jevech

V této souvislosti je dobré se také zmínit o **strategii výzkumu**. Strategie v obecném chápání není nic jiného, než „stanovování cílů (v našem případě **globálních cílů výzkumu**, které mají spíše charakter záměrů) a způsobů jejich dosahování“.

K tomu, abychom dosáhli stanovených cílů si pak musíme vytvořit **časový a věcný plán** činností, které je třeba vykonat.

4.4 Metody vědeckého zkoumání: základní typy přístupů

Základní logické metody vědecké práce se v praxi konkrétního vědeckého výzkumu vzájemně doplňují, kombinují a samozřejmě ve svém účinku překrývají a tím vytvářejí i určitou synergii.

Normativní X deskriptivní přístup

Deskriptivní přístup je založen na empirickém rozboru již existujících systémů nebo jevů, které se již staly (aktuálně se dějí). Jeho cílem je ukázat jaká je skutečnost ve vztahu ke stanovené hypotéze. Metodou je empirický výzkum.

Normativní přístup ke zkoumání systému vychází z podrobné analýzy zkoumaného jevu či systému a navrhuje teoretické postupy s cílem ukázat, **jak by měl být současný stav normativně upraven, aby fungoval tak, jak má, případně jinak**. Metodou je analýza a syntéza minulosti, současnosti a predikce budoucnosti. Součástí *Závěru* článku pak může být návrh konkrétních doporučení. Blíže viz vybrané pasáže odborného článku, který vznikla na základě verifikace hypotézy.

Příklad normativního přístupu vědecké práce

V akademickém roce 2011/12 byl v rámci projektu **Vzdělávání budoucích středoškolských učitelů přírodních věd a informatiky, CZ.1.07/2.2.00/15.0201** ověřován nový předmět – **Analyticko-didaktické praktikum (ADP)**. Autorem projektu pak PhDr. Jaromír Hališka, který také v tomto roce efektivitu uvedeného praktika, zejména jeho přínos pro odbornou - psychodidaktickou přípravu středoškolských učitelů, experimentálně ověřoval.

Pro tuto pedagogickou aktivitu byla stanovena následující hypotéza

Absolvování předmětu ADP prokazatelně zlepšuje odbornou psychodidaktickou přípravu studentů učitelství PŘF MU na jejich budoucí pedagogickou praxi.

Pro výuku tohoto předmětu byly stanoveny následující cíle:

Cíle kognitivní:

Psychodidaktickou analýzou ukázek vyučovacích jednotek nebo vybraných jejích částí, zprostředkovaných pomocí záběrů videokamery na klinických školách (studentů na pedagogické praxi, příp. učitelů školy), záznamů virtuálních hospitací z metodického portálu RVP, a podrobnou metodickou analýzou konkrétních příkladů z praxe, kandidáti učitelství středoškolské matematiky, přírodovědných předmětů a informatiky:

1. dokáží racionálně chápat a postupně systematicky si osvojit vědecké poznatky z psychodidaktiky a dalších vybraných vědních disciplin pedagogiky a psychologie jako teoretického základu tvorby profesních (klíčových) kompetencí učitele SŠ
2. znají způsob, jak modifikovaně, s přihlédnutím k poznaným podmínkám na svém budoucím pracovišti, úspěšně používat studiem osvojené metody a formy výuky v pedagogické praxi
3. umí pomocí uvedených teoretických poznatků zdůvodňovat, obhajovat či vyvracet určité konkrétní činnosti edukačního procesu též z psychologických zřetelů
4. mají předpoklady v budoucí praxi se dále teoreticky i prakticky zdokonalovat.

Cíl afektivní:

Studující učitelství PŘF MU si volí studium tohoto povinně-volitelného předmětu proto, že chtějí získat co nejvíce teoretických i praktických poznatků a zkušeností pro svoji budoucí profesi – středoškolského učitele, a formovat správný postoj k výkonu tohoto náročného povolání.

Průběh verifikace stanovené hypotézy a dosahování cílů

Charakteristika předmětu ADP byla zveřejněna na ISu.

Podmínkou přijetí ke studiu tohoto předmětu bylo absolvování předmětu *Obecná a alternativní didaktika*, ukončené zkouškou.

Vzhledem k předpokládanému charakteru práce v tomto předmětu, byl počet účastníků tohoto studia předběžně stanoven na max. 20 studentů v jedné skupině.

Po vypsání předmětu se však postupně přihlásil vysoký počet - 64 zájemců. Proto bylo rozhodnuto, aby byly vytvořeny skupiny dvě, vždy po 20 studujících. Po upřesnění kritérií zůstalo zapsáno 40 studujících, kteří také, s výjimkou jednoho přihlášeného, který vůbec nenastoupil a ani se neomluvil, praktikum úspěšně ukončili zápočtem.

Pro ověřování navrženého pojetí nového předmětu v praxi byla zpracována nejdříve pracovní verze (viz příloha č.1) a po odborné diskuzi pak bylo zpracováno 2. vydání pojetí předmětu (viz příloha č. 2).

Pro práci studentů v praktiku byl zpracován Studijní materiál (viz příloha č. 3), který byl ještě před zahájením praktik přepracován do definitivní podoby (viz příloha č. 4)., a tak byl také v praktiku používán

Praktikum proběhlo v podzimním semestru a. r. 2011/12 v každé skupině 11krát.

Experimentálně byla ověřována pravdivost stanovené hypotézy, a to

- a) realizací samotného předmětu – efektivita obsahu i způsobu jeho výuky
- b) srovnáním s probíhající pedagogickou praxí studentů na klinických školách.

Metody a organizační formy práce

Vyučovací jednotka trvala 100 minut

Pro studenty – účastníky praktik byl stanoven následující úkol:

Sledováním a analýzou videoukázek výuky studentů i virtuálních hospitací z metodického portálu RVP

- vyhledávat a hodnotit výskyt účelově předem vytypovaných pedagogickopsychologických jevů (úkol zadává předem vyučující podle Záznamu)
- samostatně vyhledávat výskyt těch jevů, které je svou účinností či naopak neúčinností zaujaly, sdělovat a zdůvodňovat svůj názor na ně
- analyzovat, jak a jaké učitel vytvářel podmínky pro existenci žádoucích pedagogickopsychologických jevů, vztahujících se k efektivitě edukace
- srovnávat různé styly práce vyučujících, hlouběji poznávat a analyzovat konkrétní edukační situace, pokoušet se o zobecňování pro praktický transfer do možných nově vzniklých situací i v budoucí praxi studentů.

Struktura jednotlivých praktik – postupy práce (model)

Postupně byly realizovány tyto teoreticko-praktické pracovní činnosti:

- Teoretický úvod, vztahující se k vytypovaným jevům (vyučující na základě přípravy na výuku)
- Seznámení studentů s vytypovanými jevy, zadanými podle Záznamu, jež byly účelově (shodně či rozdílně) stanoveny pro jednotlivá praktika
- Sledování videonahrávky (virtuální) hospitace
- Analýza hospitace dle vytypovaných jevů, diskuzní činnost ve skupinkách
- Prezentace názorů jednotlivými účastníky praktika v celé skupině praktik
- Závěry a doporučení pro praxi

Úspěšnost realizace tohoto systému je mj. podmíněna i náročnou, odbornou prací učitele, a to jak v přípravě (výběr a analýza virtuálních hospitací), tak přímo v průběhu praktika.

Závěry - doporučení

Stanovená hypotéza, že absolvování předmětu ADP prokazatelně zlepšuje odbornou přípravu studentů učitelství na jejich budoucí pedagogickou praxi, byla ověřena jako správná, bude-li předmět i v budoucnu veden tvůrčím způsobem, včetně realizace některých účelných připomínek a zkušeností vyučujícího a studentů z experimentálního ověřování v a.r. 2011/12.

Pro zvýšení účinnosti výuky tomuto předmětu doporučuji na základě ověření v a.r. 2011/12:

1. Teoretický úvod zařadit jen výjimečně (dle potřeby), lépe vést studenty k teoretickému zdůvodňování jevů edukačního procesu přímo při jeho didaktické analýze. (Hališka, 2011 – in press)

4.5 Metody vědecké práce a jejich klasifikace

Text o metodách si prostudujte, zaměřte se zejména na podtržené typy metod. Je důležité, abyste ve svém článku použili alespoň tři zde popsané, podtržené metody a podrobně je popsali v úvodu článku.

A) Metody empirické, které jsou založeny na bezprostředním živém obrazu reality. Do těchto metod se zahrnují takové metody, v nichž se odraz jevů uskutečňuje prostřednictvím smyslových počítků a vjemů zdokonalovaných úrovní techniky. Jedná se tedy o metody, kterými je možno zjistit **konkrétní jedinečné vlastnosti** nějakého objektu či jevu v realitě. Obvykle jsou tyto metody rozděleny do podskupin podle způsobu jejich realizace:

- pozorování
- měření
- experimentování

B) Metody logické, které zahrnují množinu metod využívajících principy logiky a logického myšlení. Patří k nim trojice „párových metod“

- abstrakce –konkretizace
- analýza –syntéza
- indukce –dedukce

Konkrétní metody: výčet

(podtržené metody prostudujte blíže a alespoň čtyři ve Vašich člancích použijte)

abstrakce – konkretizace

analýza – syntéza

indukce – dedukce

verifikace

diferenciace

analogie

komparace

deskripce (popis)

strukturalizace

klasifikace (kategorizace, hierarchizace) věcí, jevů a procesů;

interpretace

ilustrace na příkladu z praxe

analýza mediálního obsahu

pozorování

experiment

měření

dotazník

rozhovor: strukturovaný rozhovor (interview)

nestrukturovaný rozhovor

polostrukturovaný rozhovor

evaluace

případová studie

metaanalýza

scientometrická metoda

modelování

sebezpozorování

skryté pozorování

skupinové pozorování (focus group)

brainstorming

brandwritting

TECHNIKY

Jde o různé techniky, s jejichž pomocí přiřazujeme číselné hodnoty takovým jevům, které nemůžeme přímo měřit na intervalové nebo poměrové stupnici. Je předstupněm měření v užším slova smyslu. Tvoří přechod od pojmů kvalitativních ke kvantitativním a umožňuje kvantifikovat data typu: větší-menší, často-občas-nikdy apod.

testování

sociometrické techniky

obsahová analýza

sémantický diferenciál

asociační techniky

delfská metoda

škálování

4.6 Metody vědecké práce – popis a vysvětlení

Abstrakce - konkretizace

Abstrakce je myšlenkový proces, v jehož rámci se u různých jevů vydělují pouze jejich podstatné charakteristiky (nepodstatné se neberou v potaz), čímž se ve vědomí vytváří model objektu obsahující jen ty charakteristiky či znaky, jejichž zkoumání nám umožní získat odpovědi na otázky, které si v práci klademe.

Abstrakce znamená zanedbání vedlejších aspektů pro snížení komplexnosti systému. Tato abstrakce nutně musí být účelová.. Právě účel a otázky, které chceme zodpovědět jsou vodítkem pro redukci prvků, jejich vlastností a vazeb mezi nimi.

Konkretizace je opačný proces, kdy vyhledáváme konkrétní výskyt určitého objektu z určité třídy objektů a snažíme se na něj aplikovat charakteristiky platné pro tuto třídu objektů.

Analýza - syntéza

Analýza

Východiskem analýzy je zkoumání faktů, hledání opakovatelnosti. Na základě metody analýzy je pak použita metoda zobecnění, vyslovovány (odvozovány) jsou pak obecné závěry. Z nich odvozené teorie jsou pak použity na explanaci jevů.

Analýza (např. obsahová analýza, analýza mediálního sdělení) je proces faktického nebo myšlenkového rozčlenění celku (jevu, objektu) na části. Je to rozbor vlastností, vztahů, faktů postupující od celku k částem.

Analýza umožňuje odhalovat různé stránky a vlastnosti jevů a procesů, jejich stavbu, vyčleňovat etapy, rozporné tendence apod.

Analýza umožňuje oddělit podstatné od nepodstatného, odlišit trvalé vztahy od nahodilých. Pro vlastní analýzu je nutné stanovit seznam proměnných, které budete v analýze rozebírat.

Syntéza znamená postupovat od části k celku. Dovoluje poznávat objekt jako jediný celek. Je to spojování poznatků získaných analytickým přístupem. Syntéza tvoří základ pro správná rozhodnutí.

Oba myšlenkové pochody (analýzu a syntézu), podobně jako abstrakci a konkretizaci, nelze chápat odděleně, izolovaně. Je důležité důmyslně rozebírat jev na menší složky a z nich potom sestavit celek. Není to však pouhé skládání jednotlivých částí, ale je to činnost odhalování nových vztahů a zákonitostí. Východiskem analýzy je zkoumání faktů, hledání opakovatelnosti. Na základě metody analýzy je pak použita metoda zobecnění, vyslovovány (odvozovány) jsou pak obecné závěry. Z nich odvozené teorie jsou pak použity na explanaci jevů.

Indukce - dedukce

Indukce je proces vyvozování obecného závěru na základě poznatků o jednotlivostech. Indukce zajišťuje přechod od jednotlivých soudů k obecným. **Induktivní závěr lze považovat za hypotézu, protože nabízí vysvětlení, i když těchto vysvětlení může být v praxi více.** Závěry induktivních myšlenkových pochodů jsou vždy ovlivněny subjektivními postoji (zkušenostmi, znalostmi) a mají proto omezenou platnost.

Indukce se objeví všude tam, kde pozorujeme nějaký fakt (jev, vlastnost) a ptáme se „**Proč to je?**“ Pro získání odpovědi si vytvoříme předběžné (nezávazné) vysvětlení (hypotézu) a tato hypotéza je přijatelná jestliže nám vysvětlí proč daný jev nastal.

Indukce je tedy postup od konkrétního, daného k abstraktnímu, zobecňujícímu. Právě ona nám umožňuje překročit časoprostorovou omezenost dat. Napomáhá formulovat všeobecně platná pravidla, principy či zákonitosti. V konečném důsledku umožňuje využít dostupné informace k vytvoření vědeckých teorií – induktivní závěry překračují informaci získanou v původních datech.

Pozor, zásada indukce se vztahuje jen na ověření daného očekávání, které se vztahuje pouze na jediný nový případ. Z pravděpodobnosti jednotlivého případu neplyne pravděpodobnost nastání všech případů. Tato skutečnost má důležitý metodologický význam pro hodnotu závěrů. **To, že je pravdivý jednotlivý případ ještě neznamená, že daná skutečnost vyplývá z pravdivosti obecného zákona.** Pravděpodobnost obecného zákona je menší nežli pravděpodobnost jednotlivého případu. Indukce tedy nevede ke spolehlivému výsledku.

Dedukce je způsob myšlení, při němž od obecných závěrů, tvrzení a soudů přecházíme k méně známým, zvláštním. Vycházíme tedy ze známých, ověřených a obecně platných závěrů a aplikujeme je na jednotlivé dosud neprozkoumané případy. Dedukce je proces, ve kterém testujeme, zda vyslovená hypotéza je schopna vysvětlit zkoumaný fakt.

V předešlém textu jsme si řekli, že vědecká teorie musí být ověřitelná. Pokud ovšem není možné dokázat, že nějaká teorie (ta, ke které jsme došli induktivní cestou) je pravdivá, potom již zůstává druhá možnost, a to zkusit dokázat, že teorie je nepravdivá. Karl Popper (1997, 2000) v této souvislosti zavedl termín falzifikace (vyvrácení) vědecké teorie. Tj. nehledáme cesty, jak teorii potvrdit, ale naopak: formulujeme předpoklady, situace, které pokud nastanou, teorii s úplnou jistotou vyvrátí. Takové specifické předpoklady nazveme deduktivně vyvozené hypotézy a postup od obecného výroku k formulování specifických důsledků tohoto výroku nazýváme dedukce.

Jestliže indukce vede ke zrodu teorie, potom dedukce je cesta k testování této teorie.

Podle Poppera (1997, 2000) neexistuje teorie, která by byla konečnou pravdou, jen čeká na to, kdy bude nahrazena lepší teorií. Tudiž se jedná o cyklus zrodu a zániku vědeckých teorií přibližujících se pravdě.

Ve vědeckém poznání můžeme ale využít i kombinaci deduktivního přístupu s přístupem induktivním. Jak již název napovídá, uvedený přístup je mixem obou předchozích metod. Takový přístup obvykle nejpřesněji odpovídá povaze zkoumání v sociálních vědách.

Hypotéza ve vztahu k indukci a dedukci

Pravdivost či nepravdivost obecných, induktivně vyvozených závěrů a tvrzení nemůžeme zkoumat přímo. Stejně nemůžeme přímo zkoumat takzvané logické konstrukty, tedy pojmy, které si člověk vytvořil např. pro označení předpokládaných a přímo nepozorovatelných příčin lidského chování. Jak je možné tyto konstrukty a obecné výroky zkoumat, když nejsou přístupné pozorování a ověřování?

Základní postup, který se v těchto případech aplikuje, se skládá ze tří kroků:

1. logický konstrukt i univerzální výrok deduktivně rozložíme do řady přímých, konkrétních a bezprostředně ověřitelných výroků – jedná se o deduktivně vyvozené hypotézy;
2. tyto přímé výroky – hypotézy ověřujeme tak, že porovnáváme tyto konkrétní předpoklady s empiricky získanými daty;
3. když jsou hypotézy (předpoklady) ve shodě s daty, induktivně podporují pravdivost logického konstruktů anebo univerzálního výroku (i teorie);
4. Pokud získaná data odporují našim hypotézám, buď byl chybný náš konstrukt (teorie), nebo jsme pochybili při deduktivním vyvozování hypotéz, anebo jsme se zmýlili při sbírání a vyhodnocování dat.

Hypotéza bývá nejčastěji deduktivně vyvozena z teorie a slouží ověřování pravdivosti či nepravdivosti dané teorie. Jenomže hypotézu neformulujeme pouze deduktivně. Často na základě předběžně zkušenosti, intuice uvažujeme o možných vztazích mezi jevy. V tomto případě je hypotéza pokusným vysvětlením nějakého jevu, pokusná odpověď na otázky „jak a proč“. Následné ověření těchto hypotéz může vést k zobecnění – k formulování teorie.

Strukturalizace

znamená nalézt pro komplexní systém redukované znázornění takové, které by zachovalo charakter celku s jeho specifickými znaky. Často strukturujeme zkoumaný systém z praktických důvodů do subsystémů a pak zkoumáme každý subsystém samostatně, protože zkoumání celého systému by bylo příliš složité, nákladné, případně nemožné. Je otázkou, podle jakého hlediska systém strukturujeme. Opět tom závisí na účelu zkoumání. Pozor ale na zachování tzv. **holistického (celostního) principu**, čili vedle zkoumání jednotlivých subsystémů musíme také zkoumat vzájemné vazby těchto subsystémů v celku. Zvlášť se musíme věnovat individuálním vazbám jednotlivých podsystémů na okolí systému.

Nejčastěji volíme pro abstrakci a strukturalizaci princip **hierarchizace**, kdy rozklad systému do podsystémů provádíme podle jejich vztahu nadřazenosti a podřízenosti.

Analogie

Je odvození závěru na základě podobnosti s jiným systémem či s jinou situací. Používá se především při případovém usuzování. Místo aby znalosti měly podobu (obecných) pravidel, jsou tvořeny souborem dříve vyřešených (typických) případů a to jak úspěšně, tak i neúspěšně. Výhodou je, že na rozdíl např. od klasických expertních systémů, není třeba pracně získávat znalosti od „experta“, ale stačí získat jen dostatek reprezentativních případů.

Verifikace

Jestliže je věta „obrazem světa,“ pak bychom měli nalézt metodu, která prověří, zda tento obraz světa je reálný (odpovídající skutečnosti), nebo či je z jakýchkoliv důvodů deformovaný. Nástrojem k tomuto prověření je **metoda verifikace**. Při použití metody verifikace předpokládáme, že verifikací je možné prověřit věty z hlediska jejich významu (resp. pravdivosti). Předpokladem verifikace je, že vyslovená věta je v principu verifikovatelná, že tedy má empirický obsah. Prvním druhem jsou věty, které jsou **neverifikovatelné**. Jsou to věty, které v principu nelze prověřit. K takovým větám patří i věty normativní teorie. Obsah takových vět (a pojmů) leží mimo možnost prověření. Příkladem takové věty je: „*Toto rozdělení důchodů ve společnosti je spravedlivé.*“

Daný výrok je normativní. Pozitivisticky orientovaní vědci popírají možnost takový výrok verifikovat, protože spravedlnost je svým obsahem metafyzickým pojmem. Není možné jej tedy verifikovat. Můžeme jej nanejvýše zkoumat z pozic správnosti logické výpovědi. Analýza z hlediska pozitivní teorie nemá smysl.

Do množiny neverifikovatelných vět patří i takové výroky, které jsou zjevnými nesmysly.

Příkladem jsou takové výroky, jako je „Toto je nepolitická politika.“ Daný výrok je obdobným protimluvem, jako je protimluvem věta „Toto je kulatý čtverec.“

Druhou skupinu výroků tvoří věty, které jsou **pozitivně verifikovatelné**. V tomto případě můžeme výrok přímo empiricky prověřit. Odpovídá-li daný výrok skutečnosti, pak je daný výrok pravdivý. Jestliže se takový výrok nepotvrdí, není pravdivý.

Můžeme rozlišit dvojí verifikaci, a to verifikaci přímou a verifikaci nepřímou.

Přímá verifikace je založena na takovém postupu, kdy můžeme smysly (pozorováním) bezprostředně prověřit pravdivost výroku, že je tomu skutečně tak, jak tvrdí výrok.

Nepřímá verifikace je založena na logickém odvození výroku, který pak můžeme přímo empiricky prozkoumat, že tomu tak skutečně je, jak výrok tvrdí. Pokud tomu tak není, pak je výrok vyvrácen. Uvedené závěry jsou využívány pro formulování vědecké teorie.

Diferenciace: Diferenční analýzy usilují o definování rozdílu dvou sledovaných skutečností v jedné oblasti.

Interpretace

Termín interpretace označoval výklad smyslu nějakého textu. Původně se jednalo o literárněvědní disciplínu, jejímž východiskem byl literární text a cílem adekvátní pochopení a výklad slovesného uměleckého díla. Předmětem interpretační činnosti však dnes může být jakékoli umělecké dílo či kulturní objekt/výtvar.

Interpretační metody vycházejí z nejrůznějších názorových a vědních hledisek, například si všímají vně-textových i mimoliterárních vztahů díla (geneze, vztah k jiným artefaktům, k jazykovému systému a ke skutečnosti).

Explanace (vysvětlení) výskytu věcí, jevů a procesů na základě výzkumů nebo citování odborné literatury

Predikace (předpověď) výskytu věcí, jevů a procesů;

Pozorování

Pozorování patří k nezákladnějším technikám sběru dat. Vědecké pozorování je selektivní, stejně tak jako běžné lidské pozorování. Mezi selektivitou laika a selektivitou profesionála je ale podstatný rozdíl – člověk si běžně všímá těch věcí, které ho uhodí do očí svojí zajímavostí, nezvyklostí, nápaditostí, zatímco vědec pozoruje to, co si předem pečlivě naplánoval pozorovat a co nejlépe pečlivě definoval a vymezil. Vědecké vnímání je tudíž plánovitě selektivní.

Plánovitost a určitá **systematičnost** jsou charakteristiky, které odlišují běžné pozorování od pozorování profesionálního. Nejvíce se projevují v tom, jak vědec odpovídá na dvě základní otázky pozorování: **co a jak** pozorovat.

Přesné a jasné definování objektu pozorování potřebujeme proto, abychom svoji pozornost nesoustředili na věci a události, které s tímto objektem nesouvisejí anebo souvisejí jen zdánlivě. Vymezení toho, co pozorovat není jednoduchý úkol. Problém výběru kategorií pozorování znamená totiž výběr terčových jevů, okolností a skutečností mezi celým obrovským množstvím dějů. Volba kategorií ještě navíc souvisí s mírou detailnosti našeho pozorování a to je problém výběru jednotek pozorování.

Pozorování může v míře detailnosti velmi variovat. Výběr malých segmentů chování odpovídá přístupu, který označujeme termínem molekulární. Zde je předností to, že malé segmenty je možné přesněji definovat a identifikovat. Někdy, ale přílišná detailizace vede k utopení se v množství podrobností a přitom nám mohou uniknout podstatné souvislosti mezi jevy. V takovýchto případech je lepší volit tzv. molární přístup. Zde se již nedíváme na jevy mikroskopicky, ale kategorie pozorování vybíráme tak, abychom do nich umístili větší a komplexnější jednotky pozorování (série úkonů). Molární přístup nám umožní zachytit logiku komplexního chování osoby ve složitějších situacích, ovšem klade na pozorovatele větší nároky ohledně zařazení projevů do určité kategorie.

Při tomto přístupu již nestačí, aby pozorovatel jednoduše zaznamenal to, co vidí. On musí zaregistrované posoudit, zhodnotit a též interpretovat. Interpretace přesahuje bezprostředně daná data, je již i funkcí pozorovatel. Proto je přesnost molárních jednotek pozorování nižší a subjektivnější než u molekulárního přístupu (Ferjenčík, 2005).

Takže, pokud zamýšlíte pozorovat menší výseky událostí a časově kratší, relativně izolované děje,

asi bude vhodnější mikroskopický pohled a tudíž molekulární přístup. U pozorování rozsáhlých komplexních jevů spíše pak molární přístup.

Formy pozorování

Měření – příležitostné námitka stran „nevědeckosti“ pozorovací metody bývá nejméně často určena měření. Jedná se sice rovněž o (většinou vizuální) vnímání, avšak není při něm pozorována samotná událost, nýbrž mezi pozorovatele a pozorované je vsunuta technická aparatura (stopky, galvanometr, polygraf apod.), která pozorování vlastně proměňuje ve „zjišťování“.

Rozhovor

Nejpodstatnější rozdíl mezi pozorováním a rozhovorem je v tom, že **rozhovor představuje zprostředkovaný a vysoce interaktivní proces získávání dat**. Zprostředkovanost a interaktivnost činí rozhovor paradoxní a vnitřně rozpornou metodu. Rozhovor je přímou sociální interakcí. Výzkumník aktivně vstupuje do situace a ať chce či nechce ovlivňuje množství a charakter informací sdělených respondentem. Navíc tyto informace jsou vždy zprostředkované. To je dáno specifickými záměry respondenta – z různých důvodů nepovíme vše, co si myslíme a rovněž je to dáno jazykovou obratností, strukturou a povahou jazyka. Jakákoliv verbální výpověď nikdy nedokáže v úplnosti vyjádřit jedinečnost předmětu nebo skutečnosti. Je pouze nástrojem k jejímu opisu.

Nicméně navázání osobního kontaktu usnadňuje hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Rozhovor se dá přizpůsobit zvláštnostem různých situací, slouží k hlubšímu objasnění kontextu a důvodů odpovědí. Zároveň lze při této metodě zachytit nejen sdělovaná fakta, ale i některé vnější reakce dotazovaného, a podle nich pohotově usměrňovat rozhovor potřebným směrem. Navození osobního kontaktu a sblížení dotazované osoby s výzkumným pracovníkem vyžaduje aby vzbudil důvěru u osob, s nimiž provádí rozhovor. Podaří-li se mu vzbudit ovzduší důvěry a otevřenosti, může metodou rozhovoru odhalit fakta, zkušenosti, názory a postoje zkoumaných osob, které jsou ostatním metodám nedostupné. Je důležité dbát, aby respondent nebyl ve svých výpovědích ovlivňován těmito sociálně osobními vztahy nebo způsobem dotazování.

Typy rozhovorů

Strukturovaný rozhovor (interview) probíhá podle otázek, jejichž znění i pořadí jsou přesně určeny a předem připraveny. Jeho výsledky jsou snáze zpracovatelné, ale hloubka poznání se tím zmenšuje. Do jisté míry šablonovitý postup může vést k získání nepřesných a neúplných údajů. Této formy rozhovoru se nejčastěji využívá, mají-li se zjistit určité tendence zkoumaných jevů.

Nestrukturovaný rozhovor probíhá pružněji. Výzkumný pracovník si pochopitelně připraví jen základní otázky, které bude klást. Ale jejich obsah, pořadí a formulace závisí na tazateli, který se přitom nemusí přidržet žádného schématu. Nedostatkem tohoto postupu je větší obtížnost zpracování získaného materiálu. Nestrukturovaný rozhovor se často používá v případě, má-li odhalit situace jednotlivého respondenta a rovněž tam, kde se poprvé seznamuje badatel s problémem. Tam, kde se již orientuje ve vztazích a chce studovat určitý aspekt problémů, lze s prospěchem využít strukturovaného rozhovoru.

Za nejvhodnější se obvykle pokládá **polostrukturovaný rozhovor**. V něm se zvyšuje aktivita interviewujícího. Má předem připravený seznam otázek, ale způsob, forma odpovědí na tyto otázky zůstává víceméně volná.

Naprostým základem každého typu rozhovoru jsou **otázky**. Na volbě a znění otázek, na jejich pořadí závisí kvalita a množství získaných informací. Základním požadavkem při metodě rozhovoru tedy je, převést hypotézu výzkumu do slovních stimulů (otázek) takovým způsobem, aby skutečně získané údaje ověřovaly tuto hypotézu. Nejde tedy o prosté sbírání faktů nebo názorů lidí na určité otázky.

- otázka musí mít vztah k výzkumnému problému;
- typ a forma otázky musí odpovídat typu a charakteru informace;
- otázka musí být jasná a nedvojsmyslná;
- otázka nemá být sugestivní;
- otázka nemá stavět na informacích, které respondent nezná;
- otázka má být formulována tak, aby byla emocionálně přijatelná;
- otázka nemá navádět k sociálně žádoucím odpovědím;

Cíle výzkumu rozhovoru není vždy vhodné realizovat přímými otázkami. Někdy je vhodné tázat se nepřímě.

Otevřené otázky jsou formulovány tak, aby možnosti odpovědi respondenta nebyly ohraničené. Otevřené otázky obvykle navádí k jaksi podrobnějšímu vysvětlování vlastních názorů, umožňují větší vhléd do způsobu, jakým jedinec zpracoval či pochopil určité skutečnosti.

V **uzavřených otázkách** si respondent může jako odpověď vybrat jednu z předem připravených alternativ. Proto jsou někdy nazývány též jako otázky s nucenou či omezenou volbou. Uzavřené otázky jsou tzv. věcnější, jejich pomocí můžeme získat větší množství různých informací a to v kratším čase. Tím, že odpovědi na ně jsou obvykle stručné (souhlasím-nesouhlasím), umožňují eliminovat nekontrolovaný tok informací od respondentů.

Otevřená: „*Jak byste charakterizoval svou finanční situaci v porovnání s uplynulým rokem?*“

Uzavřená: „*Zlobí vás, když lidé nesouhlasí s vaším názorem?*“

Významnou etapou je především náležitá **příprava rozhovoru**. V přípravné etapě výzkumník vymezí jasně problém, k němuž je rozhovor zaměřen, určí vzorek respondentů, zvolí typ rozhovoru a vypracuje plán. Tedy základní otázky: „o čem?, s kým?, jak?“. V předvýzkumu plán prověříme a zpřesníme. Často je nutné i připravit a zacvičit řadu spolupracovníků, kteří budou rozhovor provádět.

V úvodní etapě rozhovoru stojí výzkumník před dvěma základními úlohami:

- a) srozumitelně vysvětlit cíl, smysl a obsah rozhovoru;
- b) navodit optimální emocionální klima kontaktu;

Doporučuje se začínat rozhovor nejjobecnějšími otázkami, které uvedou respondenta do okruhu problematiky, která je předmětem zkoumání. Postupně badatel přechází k otázkám speciálním, zahřívacím (ice-breakers) a teprve uprostřed hovoru klade otázky, které jsou základním cílem výzkumu. V této části jde o získání tzv. jádrových informací.

V průběhu rozhovoru je důležité, aby výzkumný pracovník motivoval respondenty ke spolupráci. Projevuje zájem o výpovědi respondenta. Řídí rozhovor taktně a nevtíravě. Podněcuje jej, aby podal

plné informace o předmětu hovoru, ale netrvá na nich úporně. Respondent by neměl vytušit z otázek nebo reakci tazatele, co si on o tématu hovoru myslí. Jedna z nejčastějších chyb tazatelů je totiž tendence k verbálnímu hodnocení výpovědi respondenta.

Určitým problémem při použití metody rozhovoru je jeho zaznamenávání a volba techniky registrace dat. Výzkumný pracovník buď sám zaznamenává odpovědi během rozhovoru (obvykle, stenograficky), nebo použije technický prostředek (nahrávače, videokamera). To je nutné, pokud potřebujeme přesně zachytit doslovné znění odpovědi. Rovněž se více můžeme soustředit na obsah hovoru a věnovat pozornost neverbálním projevům respondenta. Je nutné dbát na to, aby přítomnost techniky negativně neovlivňovala respondenta.

Informace získané z rozhovoru jsou nezpracovanou surovinou, kterou je třeba utřídit, analyzovat a pečlivě vyhodnotit. Způsobů třídění a analyzování dat je mnoho. Záleží především na účelu rozhovoru (interview).

5 Struktura kritického článku (např. recenze) v jednotlivých odstavcích (dle subtémat)

Úkoly k samostudiu:

1. **Pročtěte si, jak má vypadat struktura odborného článku a podle ní pokračujte v psaní Vašeho článku. Důležité je, aby Váš tet obsahoval všechny zmíněné prvky.**

Titulek

Anotace

Klíčová slova

Text dělený do tematicky uzavřených:

- odstavců
- kapitol (případně podkapitol) oddělených mezititulky po cca 1500-200 znacích

Co má být obsahem jednotlivých kapitol Vašeho článku?

1. **Uvedení do kontextu** (historického, oborového) a **představení základních pojmů, témat, metod a základní literatury**
2. **Konkrétní představení tématu** (cílem je, aby si jej čtenář uměl představit a získal k němu vztah)
3. **Rozbor tématu pomocí metod a technik**
4. (analýza, interpretace, komparace, strukturalizace, ilustrace pomocí ukázek, popisu atmosféry, ilustrace pomocí úryvků z rozhovorů s odborníky apod.)
5. **Hodnocení**
 1. odborné, z pozice teoretika
 2. subjektivní, z pozice uživatele díla (důležité naznačit, co je osobní názor "myslím si")
6. **Shrnutí výsledků**
 1. odpovědi na otázky
 2. potvrzení / falzifikace hypotézy

Informace sloužící čtenáři ke snadnému dohledání tématu (jde-li např. O aktuální výstavu apod.: (odpovědi na otázky: co, kdy, kde, kdo, jak, proč)

Seznam použité literatury

Obsahující vškerou dostupnou literaturu k tématu:

knižní zdroje
odborné články z oboru TIM (www.ezdroje.muni.cz)

Poznámkový aparát
Seznam citací a vysvětlivek

6 Praktické ukázky anotací

Úkoly k samostudiu:

2. Pročtěte si ukázky anotací. Sledujte, zda obsahují všechna důležitá subtémata (cíle, otázky, metody...). Ideálně si je v textu podtrhejte a popište.
3. Zaměřte se na subtémata, která v anotaci chybí a navrhněte písemně jejich znění.

Tématem této diplomové magisterské práce je on-line život po smrti. Aktuální otázka smrti virtuální identity, odtělesnění informace bude v kontextu metodologie komparace historických vizí s dnešním diskurzem analyzována optikou interaktivních médií. Soudobá manipulace s daty zemřelého českého uživatele bude mj. orientována na připravenost internetových serverů v souvislosti se smrtí v realitě. Rozbor existence posmrtně žijící virtuální identity bude doplněn o definice souvisejících pojmů jako je digitální dědictví či virtuální hřbitovy. Cílem práce je prozkoumat „život“ virtuální identity po smrti a revidovat hypotézu, že virtuální identita je neusmrtitelná.

Anotace: Bakalářská práce „Elektronická kniha z pohledu teorie nových médií“ se zabývá analýzou elektronické knihy a elektronického textu z hlediska typických vlastností nových médií jak je definují teoretici Martin Lister a Lev Manovich. Aplikací těchto charakteristik a uvedením příkladů je dokazována novomédialita elektronické knihy. Dále je sledován proces remediace z tradičního média knihy do elektronické podoby a jeho důsledky. Tato změna je v textu sledována s ohledem na historické, kulturní a technologické aspekty vývoje. Zpětně jsou pak uvedeny příklady forem textu, které vykazují určité znaky novomédiality, a také jsou zkoumány vlivy elektronického média na současnou podobu tištěné knihy. Dalším bodem práce je popis zařízení elektronické čtečky z hlediska jeho funkcí a podpory inovativních technologií, který je podložen osobní zkušeností. Součástí práce je studie, kdy byl na základě dotazníku vytvořen profil současného čtenáře e-knihy zobrazující postoje respondentů k elektronickým knihám a jejich vztah k nové technologii s důrazem na komparaci výhod a nevýhod tištěných a elektronických knih. V závěru práce je položena otázka, zda nová digitální forma knihy má tendenci v určitém směru nahradit klasickou knihu a jsou zde uvedeny jevy, které pravděpodobně tomuto vývoji mohou zabránit.

Bakalářská práce "Prima Cool – jaká je její cílová skupina?" analyzuje první celoplošnou televizní stanici svého druhu v České republice – Primu Cool. Program, který se svým zaměřením profiluje na mužského diváka ve věkovém rozmezí 15–40 let, je svojí specifikací unikátní a v mnoha směrech zcela odlišný od zavedených vysílacích schémat ostatních televizních stanic. Práce se zabývá otázkou, jaká je cílová skupina TV Primy Cool a na základě existujících výzkumů a statistik analyzuje a porovnává, do jaké míry je její marketingová strategie u předpokládané cílové skupiny úspěšná. Na počátku se práce zabývá představením stanice jako takové a pokračuje shrnutím základních principů tvorby její marketingové strategie. V druhé kapitole se zaměřuje na problematiku cílových skupin a způsoby měření sledovanosti. Analyzuje jejich limity a vysvětluje

měřicí atributy. Třetí kapitola přibližuje vysílací schéma televize, představuje tvůrčí tým a zaměřuje se na celý proces tvorby, přibližuje afinitu zaměření a na základě komparace charakterizuje současné televizní přístupy. Čtvrtá kapitola se zabývá marketingem a strategiemi k oslovení diváka, v podkapitolách rámcově analyzuje samostatné prvky komunikace – event marketing, sociální marketing a představí sociologický průzkum značky. Poslední kapitola shrnuje závěry kapitol a zamýšlí se nad otázkou, zda-li je Prima Cool svými výsledky opravdu jasné zacílenou televizí pro mladé. Závěr využívá představených výsledků a odpovídá na otázky kladené v úvodu práce.

Cílem bakalářské práce s názvem *Virální marketing optikou teorie nových médií* je zmapovat na základě dostupné literatury a analýzy webového prostředí specifický marketingový nástroj, jehož využití v masovém měřítku umožnil až rozvoj Internetu a potenciál nových médií: Jde o tzv. virální marketing, jehož roli v marketingové kampani jako takové práce reflektuje, se zaměřením na oblast sociálních sítí, emailu a webových aplikací typu YouTube. Teoretická část práce představuje virální marketing optikou teorie nových médií. Počínaje historickým vývojem, přes rozdělení a charakteristiku jednotlivých typů virálního marketingu, konče zhodnocením jeho pozitiv a negativ v rámci marketingové strategie. Na základě dostupné literatury (zejména prací Douglase Rushkoffa a Henryho Jenkinse) práce reflektuje současnou názorovou šíři v definování virálního marketingu. Praktická část práce je pak analýzou konkrétních virálních kampaní, zatímco výsledkem práce je nastínění principů tvorby úspěšné virální marketingové kampaně.

Práca sa zaoberá komunikáciou sprostredkovanou počítačom (Computer Mediated Communication – CMC) v prostredí sociálnej siete Facebook a pozíciou tohto typu komunikácie v každodennom živote jednotlivca. Predpokladáme, že virtuálny svet Facebooku vytvára svoju vlastnú špecifickú sociálnu realitu, ktorá svojim spôsobom simuluje komunikáciu face-to-face, ale úlohy komunikačných subjektov, ich komunikačné stratégie, obsah komunikácie a komunikačný kontext tu získavajú nové a veľmi špecifické podoby. Práca si kladie za cieľ skúmať špecifiká CMC komunikácie v prostredí Facebooku teoreticky, na základe dostupných prác z oboru nových médií; a tiež prakticky, metódou hĺbkových rozhovorov a analýzou komunikácie piatich konkrétnych užívateľov Facebooku. Cieľom je popísať vplyv CMC komunikácie na každodenný život užívateľa Facebooku a tiež ukázať, prečo a ako v tomto prostredí dochádza ku zmenám v ponímaní úlohy a stratégie komunikačných subjektov, čo určuje obsah komunikácie a tiež komunikačný kontext v najväčšej internetovej sociálnej sieti súčasnosti.

Bakalářská práce „Důležitá výročí podle Google v Evropě“ se zabývá aktualizacemi loga Google (tzv. "google doodles") v souvislosti s důležitými evropskými svátky a významnými událostmi. Na začátku je stručně popsána historie oficiálního loga a nastíněna celková strategie tvorby vizuálního stylu Google, dále práce hodnotí současné pojetí „googlovského“ loga jak po stránce estetické, tak z hlediska strategie marketingové komunikace. Práce si klade dvě zásadní otázky: jaké funkce nových médií Google plní (předpokládat lze funkce interaktivní, zábavní, hypertextové), a v čem nabízí více než konkurence. Práce dále popisuje, jací autoři stojí za aktualizacemi loga a podle jakého klíče se důležitá výročí vybírají. Na závěr práce interpretativně analyzuje několik konkrétních doodles. Všimá si toho, z jaké části Evropy doodle pochází, jaký svátek prezentuje jako důležitý, co uživateli Googlu sděluje, kam hypertextově odkazuje a jaké jsou jeho estetické kvality.

Silné vydavatelské domy letos ruší některé své regionální redakce tištěných i online novin. Týká se to i redakcí, které sídlí v Brně. (NĚMCOVÁ, 2011). Bakalářská diplomová práce *Co nabízí čtenáři regionální online zpravodajství na webech brno.idnes.cz a rovnost.cz? proto porovnává dva*

regionální zpravodajské servery - rovnost.cz a brno.indes.cz, které přináší pravidelné zpravodajství z regionu jižní Moravy. Práce ukazuje, jak se redakce těchto serverů snaží získat čtenáře. Pomocí srovnávací analýzy práce zkoumá proměnné jako například počet vydaných článků za den, přejímání zpráv z agentur versus práce regionálních redaktorů atd. Práce zjišťuje také to, jak obě média využívají potenciál online médií. To, jak se oběma serverům daří získávat své čtenáře ilustrují vedle zjištění komparace a analýzy i citace z rozhovorů se čtenáři obou zpravodajských serverů.

Bakalářská práce Od Xanadu k Wikipedii: utopie, ideál a současná realita hypertextové encyklopedie se zabývá aspekty původní a současné podoby nového média, kterým je hypertextové encyklopedie. Jako předmět analýzy, komparace a reflexe, prováděné optikou teorie nových médií, slouží dva hypertextové encyklopedické projekty, oba vzniklé na základě idey kolaborativního autorství a předpokladu, že potenciál hypertextu a nových médií obecně promění analogovou encyklopedii v nové, digitální médium s větším potenciálem. V první části práce je z dnešního úhlu pohledu jako utopické prezentováno pojetí hypertextové literární knihovny Xanadu, jak bylo koncipováno Theodorem Nelsonem. Druhá část práce analyzuje současnou hypertextovou encyklopedii Wikipedii, u které však předpokládáme i jisté slabiny (zejména co se týče relevance poskytovaných informací). Výsledkem práce je jednak komparace obou podob hypertextové encyklopedie, druhá reflexe, ve které jde zejména o vymezení mechanismů a vlivů, jež vlastnosti nových médií limitují, a také o pojmenování rizik a nezamýšlených důsledků, které s sebou vývoj nových médií přináší.

Bakalářská práce Jak nová média formují vztah interpreta a posluchače? se pokusí zmapovat změny, které do dané oblasti vnesla možnost zveřejňovat audiovizuální díla v digitální podobě v síti internet. V práci si kladu otázku "jaké prostředky marketingové komunikace s klientem v síti internet v současné době využívá hudební průmysl?". Do hry vstupují sociální sítě, datová úložiště, streamování obsahu, platformy využívající mikroplatby a řada dalších faktorů (bezplatné poskytování obsahu, pirátství apod.), jež práce definuje jako součást komplexního modelu distribuce, ve kterém dnes interaktivní komunikace mezi umělcem a publikem hraje zásadní roli. V praktické části práce na základě zjištěných skutečností analyzuje a hodnotí marketingovou komunikaci rappera Eminema s jeho publikem.

Vývoj trendů webových technologií v současné době má tendenci měnit chápání podstaty internetu. Lidé dosud konzumovali web v podobě desktopových prezentací. Nyní dochází k migraci webu ze stolních počítačů na mobilní zařízení. Jaké vize a technologie nutí společnost ke změně využívání webu? Jakých nových cílů mohou vývojáři webových aplikací dosahovat při tvorbě nových interaktivních programů pro mobilní zařízení? Pomocí analýzy statistik zkoumající počet mobilních a desktopových zařízení přistupujících na internet čtenářům zdůvodním, proč vývojáři přizpůsobují vývoj webu novému trendu. Dále představím, s jakými omezeními musí vývojáři pracovat a naopak jaké interaktivní prvky jim dovolují vytvářet pro uživatele dosud nevidané aplikace.

Doodles, tzv. sváteční loga internetového vyhledávače Google, v sobě spojují několik různých funkcí (zábavní, estetickou, vzdělávací, informační, reklamní a interaktivní). Po stručném historickém úvodu budu věnovat pozornost zejména interaktivitě, kterou se vyznačují doodles od roku 2010. Dle mého názoru totiž interaktivita výrazně přispěla k rozšíření fanouškovské základny Google doodles, a proto ve svém článku představím fenomén doodles optikou teorie interaktivních médií. V článku zmiňuji také to, že Google pomocí doodles plní i další funkci typickou pro média, a tou je agenda setting.

Anotace: Bakalářská diplomová práce Tělo a tělesnost z hlediska nové historie nových medií mapuje odlišné přístupy teleologie a nové historie nových médií. Srovnává pohledy na hybriditu člověka, stroje a nových médií z hlediska kyberkultury, remediace a archeologie médií na konkrétních příkladech autorů, zabývajících se danou problematikou. Různorodé uchopení konceptu kybernetického organismu tak vyvolává potřebu určení kladů a záporů jednotlivých teorií, čímž přispívá ke stanovení vhodného metodologického přístupu pro současný diskurz.

Nadčasová Alenčina říše divů ve třech filmových adaptacích

Kolem Alenky spisovatele Lewise Carrola byla od roku 1865 utkána síť interpretací, nejrůznějších zpracování i vědeckých studií jejího fantastického světa. Stala se inspirací pro mnohé umělce, a přestože je stará už téměř 150 let, nestárne a láká také filmové tvůrce v současnosti. Ve své práci hledám odpověď na otázku, proč tomu tak je a co stále přitahuje umělce k tématu Alenčina světa. V práci analyzuji tři filmová zpracování – první je animovaná Alenka v říši divů z roku 1951, surrealistický snímek Jana Švankmajera Něco z Alenky z roku 1988 a Alenka v říši divů od T. Burtona z roku 2010. Svůj výběr jsem řídila kritériem zkoumat technologie tvorby filmu, a to jak z doby analogové, tak digitální. Ve své práci sleduji svět kolem Alenky z pozice uměnovědné. Zkoumám způsob, jakým tvůrce scénáře adaptovali knižní předlohu, tzn. jaké pasáže vybírají, nakolik ji přizpůsobují věku diváka, nakolik ho seznamují s Carrollovým specifickým jazykem a stylem mluvy. Sleduji zde i převod textu do obrazového ztvárnění; z hlediska estetického srovnávám analogové a digitální verze.

*Ťažiskom bakalárskej práce „Čo nám umožnil TED? Analýza webu, ktorý šíri myšlienky“ je podrobné predstavenie webu www.ted.com. V prvej časti sa práca venuje analýze webu z užívateľského hľadiska: skúma prístupnosť a užívateľskú komfortnosť pri práci s webom, vizuálny dojem a prehľadnosť. V závere prvej časti sú vyhodnotené štatistiky návštevnosti pomocou služby Google Analytics. V druhej časti je web analyzovaný ako nové médium. Práca sa v týchto kapitolách zaoberá úrovňou interaktivity a multimediality, ktorú web ponúka a otázkou, v akom rozsahu využíva svoj potenciál nového média. V širšom kontexte sú tu spomenuté i výhody a nevýhody internetu ako informačného média. V závere práca odpovedá na zásadné otázky, teda čo nové priniesol web *www.ted.com* svetu? V čom je originálny a inovatívny? Do akej miery naplnia svoje poslanie šírenia nových myšlienok?*

Magisterská diplomová práce Knowledge management - teorie a praxe se skládá ze dvou částí. První je věnována teoretickému popisu předpokladů, na jejichž základě je možné uvažovat o konstrukci ideálního modelu specifického informačního systému. Tento hypotetický informační systém je specifický především svou funkcí shromažďovat, udržovat a v co nejlepší možné míře předávat relevantní data. Zamýšlený systém by měl plnit selektivní, akumulativní i edukativní funkci ve vztahu k informacím a práci s informacemi. Klíčem ke konstrukci takového systému je přechod od lineární ke strukturované podobě informace a využití znalostí z prostředí knowledge managementu. Cílem této části práce je vytvořit ideální model, který bude revidován na základě reflexe odborných textů. Druhá část diplomové práce se zabývá případovou studií využívání informačního systému v redakci zpravodajství České televize studio Brno. Na základě teorie již víme, jakým způsobem by měl výsledný systém vypadat a jaké by měl mít vlastnosti. V praxi se však setkáváme s mnoha momenty, kdy musíme ideální nastavení změnit pro potřeby praxe. Cílem této části magisterské diplomové práce je komparace ideálního systému s tím reálným a popis faktorů ovlivňujících rozdíly mezi ideálním a reálným systémem.

Cílem bakalářské práce s názvem Virální marketing optikou teorie nových médií je zmapovat na základě dostupné literatury a analýzy webového prostředí specifický marketingový nástroj, jehož využití v masovém měřítku umožnil až rozvoj Internetu a potenciál nových médií: Jde o tzv. virální marketing, jehož roli v marketingové kampani jako takové práce reflektuje, se zaměřením na oblast sociálních sítí, emailu a webových aplikací typu YouTube. Teoretická část práce představuje virální marketing optikou teorie nových médií. Počínaje historickým vývojem, přes rozdělení a charakteristiku jednotlivých typů virálního marketingu, konče zhodnocením jeho pozitiv a negativ v rámci marketingové strategie. Na základě dostupné literatury (zejména prací Douglase Rushkoffa a Henryho Jenkinse) práce reflektuje současnou názorovou šíři v definování virálního marketingu. Praktická část práce je pak analýzou konkrétních virálních kampaní, zatímco výsledkem práce je nastín principů tvorby úspěšné virální marketingové kampaně.

7 Praktická ukázka úvodu vědecké práce:

Nacházíme se v době, kdy se může zdát, že veškeré oblasti lidského konání jsou otevřené diskuzi. Prakticky všechna dříve tabuizovaná témata už si našla svůj prostor, který okupuje v nikde nekončící síti. Ani smrt samozřejmě není výjimkou, přesto má její přítomnost v digitálním prostředí poněkud latentní ráz. Většina lidí se někdy, alespoň krátce, nad koncem svého života zamýšlela, nicméně málokdo ve spojení s novými médii. Jenže ve světě, kde jsou média naším denním chlebem, se stále častěji pohybujeme v prostředí binárního kódu pod naší virtuální identitou, nad jejímž koncem je třeba částečně uvažovat v podobném duchu, jako nad osudem naší skutečné existence. Smrt virtuální identity totiž není totožná s tou reálnou.

Objevuje se otázka, co se stane s naším virtuálním životem, když ten skutečný skončí? Jedná se o aktuální problematiku, která se ještě prohloubila v posledních deseti letech, díky krescentnímu charakteru vývoje nových médií a vzniku sociálních sítí. Běžný uživatel pracuje v digitální dimenzi s velkým množstvím dat, které je díky přirozené hypertextové podstatě internetu prakticky nemožné centralizovat a uhlídat. Co ale dělat, když tento uživatel zemře? Jak se vypořádat s jeho facebookovým profilem, emailovým účtem, nebo předplaceným internetovým časopisem? Je možné tohoto člověka nenávratně vymazat z virtuálního prostředí, nebo už jsme svým způsobem nesmrtelní? Jde své digitální „já“ připravit na nejhůřší a připravit tak pozůstalým půdu pro snadnější a rychlejší administrativu spojenou s úmrtím? Co je to digitální dědictví?

Tato práce je studií analyzující existenci posmrtného života virtuální identity ve spojení s kritickým zhodnocením současné praxe. Nejedná se o dávnou historii, kdy nebylo třeba ve spojení se smrtí jakkoliv řešit jiný než analogový svět. Při dnešním využívání technologií je nasnadě koncentrovat svoji pozornost i k následkům, které přináší nesmazatelná internetová stopa (vzniklá často ještě před zrozením jedince) a přítomnost informací, které se v prostředí internetu nachází leckdy „věčně“. Přestože je nutné dotknout se i metafyzických, filozofických, psychologických či teologických konotací, kladu si za cíl zabývat se ve své diplomové práci především konkrétním dopadem na člověka, jakožto uživatele internetu.

Cílem práce je tedy zmapování nynější situace a revidování hypotéz, které vyplývají již ze struktury textu. Ta je po krátkém teoretickém úvodu rozdělena na tři související roviny.

První část se zabývá virtuální identitou a jejím „životem“ tzn. nejen její smrtí, ale i jejím zrozením, narůstajícím významem a charakterem. **Klíčovým pojmem** pro tuto hlavní kapitolu je internetová stopa, jejíž přítomnost i po reálné smrti uživatele je zároveň **hypotézou** tvrdící, že virtuální identita je neusmrtitelná.

Druhá kapitola se soustředí na pojem digitální dědictví. Ne příliš známý fenomén je následně analyzován ze dvou úhlů. Nejprve je jev zkoumán optikou samotného uživatele, který chce vyřešit digitální pozůstalost před smrtí. Do této podkapitoly spadá hodnocení zástupců serverů poskytujících shromažďování virtuálního materiálu pro případ smrti či digitální testamenty. Následně se praktický výzkum věnuje dědictví ze strany pozůstalých, především pak autorským zákonům, a možnostem manipulace s odkázanými i neodkázanými daty. Součástí je také hodnocení předpokladu, že situace v České republice je v tomto ohledu neuspokojivá.

Poslední část je determinována sociální rovinou. Otázka prožívání a sdílení smutku je díky dané hypotéze vykreslena ve světle nových médií v roli pomocníka. Nezanedbatelné emocionální hledisko je demonstrováno také na příkladu virtuálních hřbitovů a interaktivních internetových kondolencí.

Účelně jsem si zvolila **metodu případové studie**. Kvalitativní výzkum mi dovoluje zabývat se detailním empirickým vzhledem, který ilustruje podstatu problému, uvádí věc do praktických souvislostí, a jak doufám přispěje k lepšímu pochopení neoddelitelnosti reálné smrti a nových médií.

Jedná se o **smíšený typ případové studie, ve spojení s kvantitativním výzkumem v podobě statistik**, který má ale spíše subsidiární charakter. Výzkum je také v marginální míře veden za podpory komparace se zahraniční praxí.

Stěžejním zdrojem se pro tuto magisterskou diplomovou práci stala vlastní zkušenost. Použitá odborná literatura sestává především z článků a knih z posledních pěti let, převážně v cizím jazyce, a to z důvodu aktuálnosti tématu. Pro kvalitní nastínění bylo nutné využít i **hloubkový rozhovor** s konzultantem z právnické oblasti (ještě nejsem na pevně domluvená, takže jméno zatím neuvádím, ale bude tu) a samozřejmě nejrozličnější dostupné statistiky českého i zahraničního rázu. Vzhledem k výzkumné metodě jsou použité i dokreslující informace z emailové korespondence autorky s majiteli serverů a veřejně přístupné komentáře ze zohledněných stránek.

Téma této práce považuji za oblast, kterou je nutné nejen zkoumat, ale také kriticky hodnotit. Především je ale nutné se nad tímto tématem alespoň zamyslet. Denně umírá nespočet lidí, kteří žijí čilým virtuálním životem, a denně řeší pozůstalí jak ho ukončit. Nedá se říct, že se jedná o jev, který by byl úplnou novinkou, jen se stále zvětšuje. Přesto neexistuje žádná souhrnná literatura, která by byla truchlícím oporou a příručkou v řešení této problematiky, stejně jako neexistuje žádný exekutor virtuálního prostoru. Není to problém řešený komplexně, zatím je vše založeno na individualitě serverů, přestože teoretické koncepty se už místy objevují. Jde samozřejmě o citlivé téma, nad kterým člověk nemá chuť přemýšlet, i tak je tu ale přítomné. Veškeré smlouvy, fotografie, emaily, dopisy, internetové bankovníctví, blogy, profily na sociálních sítích... To vše tu po nás zůstane „viset“ v kyberprostoru. Nebo nezůstane? (Tulisová, 2012 in press).

Použitá literatura:

K samostudiu doporučuji především publikaci, která se týká výzkumu médií:

Trampota, T.– Vojtěchovská, M. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010.

Berger, P.I.–, Luckmann, T. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.

Demjančuk, N. *Filosofie a vědecké myšlení. Proměna obrazu vědy v analytické tradici*. Dobrá Voda: Vydavatelství A. Čeněk, 2002.

Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2005.

Fajkus, B. *Filosofie a metodologie vědy*. Praha: Academia, 2005.

Fay, B. *Současná filosofie sociálních věd.. Multikulturní přístup*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.

Ferjenčík, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2010.

Foucault, M. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann a synové, 2002.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

Kerlinger, F. N. *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia, 1972.

Krč, M. *Metodologie vědy a vědeckého poznání*. Brno: Univerzita obrany, 2005.

Kuhn, T. S. *Struktura vědeckých revolucí*.- Praha: Oikoymenh, 1997.

Míček, O. *Úvod do psychologické metodologie II*. Praha: SPN, 1986.

Molnár, Z. *Úvod do základů vědecké práce. SYLABUS pro potřeby semináře doktorandů*. Praha, nedatováno.

Ochrana, F. *Metodologie vědy (úvod do problému)*. Praha: FSV a FF UK, 2008.

Popper, K.R. *Bída historicismu*. Praha: OIKOYMENH, 2000.

Popper, K.R. *Logika vědeckého zkoumání*. Praha: OIKOYMENH, 1997.

Searle, J. R. *Mysel, jazyk, společnost*. Bratislava: Kalligram, 2007.

Strauss, A.– Corbinová, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Naklad. Albert, 1999.

Tondl, L. *Problémy sémantiky*. Praha: Karolinum, 2006.

Trampota, T.– Vojtěchovská, M. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010.

Viceník, J.–Černík, V. *Zákon a pravidlo v sociálně-humanitných vedách*. In Černík, V., Viceník, J. (eds.) *Zákon, explanácia a interpretácia v spoločenských vedách*. Bratislava: IRIS, s. 71-114, 2005.

Weber, M. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH, 1998.